

Milana Jovanov,*
Milan Oljača,
Ilija Milovanović,
Filozofski fakultet
Univerzitet u Novom Sadu

UDK 159.922.1:316.624-053.5
DOI: 10.19090/gff.2017.2.323-338
Originalni naučni rad

POLNE RAZLIKE U RELACIJAMA IZMEĐU VRŠNJAČKOG NASILJA I OSOBINA LIČNOSTI KOD UČENIKA VIŠIH RAZREDA OSNOVNE ŠKOLE

Osnovni cilj ovog istraživanja jeste ispitivanje polnih razlika u intenzitetu i relacijama između vršnjačkog nasilja i osobina ličnosti na višem osnovnoškolskom uzrastu. Uzorak čini 322 učenika (60.8% devojčice) iz Srbije, uzrasta od 11 do 14 godina (V-VIII razred). Primenjena su dva upitnika, PRONA – namenjen proceni sklonosti i izloženosti nasilnom ponašanju i Upitnik VP+2 – verzija za decu, koji operacionalizuje sedam leksičkih dimenzija ličnosti u našem jeziku: Agresivnost, Otvorenost, Ekstraverziju, Neuroticizam, Savesnost, Pozitivnu i Negativnu valencu. Rezultati istraživanja upućuju na zaključak da Agresivnost i Negativna valenca pozitivno doprinose Sklonosti nasilnom ponašanju kod dečaka i devojčica, ali da u slučaju devojčica Pozitivna valenca dodatno doprinosi ovoj dimenziji nasilnog ponašanja. Izloženost nasilju je kod devojčica pozitivno povezana sa Neuroticizmom, dok ovoj dimenziji nasilnog ponašanja kod dečaka pozitivno doprinosi Negativna valenca, a negativno Pozitivna valenca. Kada je reč o polnim razlikama, dečaci postižu više skorove na obe dimenzije nasilnog ponašanja, dok devojčice postižu više skorove na Savesnosti i Otvorenosti. Rezultati ovog istraživanja pružaju potvrdu nalazima prethodnih istraživanja ali i korisne praktične implikacije u kontekstu programa prevencije vršnjačkog nasilja.

Кljučне речи: vršnjačko nasilje, pol, osobine ličnosti, osnovna škola

UVOD

Prema podacima Dečijeg fonda ujedinjenih nacija (UNICEF, 2016) svako treće dete u svetu, uzrasta od 13 do 15 godina, je poslednjih godinu dana bar jednom ili više puta bilo izloženo nasilju i/ili je izvršavalo nasilje nad drugom decom u školi. Istraživanje u Srbiji pokazuje da je u osnovnim i srednjim školama, vršnjačkom nasilju izloženo oko 43,5% učenika, pri čemu je oko 11% učenika više puta bilo žrtva nasilja (Kodžopeljić, Smederevac i Čolović, 2010). Ovi podaci

---

* milana.jovanov@uns.ac.rs

ukazuju na važnost problema vršnjačkog nasilja u našoj zemlji, jer je skoro svako drugo dete u Srbiji bilo izloženo nekom vidu nasilja od strane druge dece u školi.

Kako je nasilje u školama široko rasprostranjen problem ono se definiše na više načina i ne postoji konsenzus u vezi sa definicijom i operacionalizacijom ovog fenomena. Jednu od najčešće korišćenih definicija predložio je Olweus (Olweus, 2013) po kojoj je vršnjačko nasilje prisutno kada je učenik ponovljeno i trajno izložen negativnim postupcima od strane jednog ili više vršnjaka i ima poteškoća u pokušaju da se odbrani od nasilničkog ponašanja. Termin *nasilje u školi* ili *vršnjačko nasilje*, se ne odnosi samo na nasilje koje se odvija u okviru škole kao ustanove, već na bilo kakvu formu nasilja koja podrazumeva uloge nasilnika i žrtve koje su formirane unutar školskog konteksta.

Vršnjačko nasilje se može klasifikovati u odnosu na način i sredstva povređivanja, motivaciju nasilnika za nanošenje štete žrtvi, otvorenost nasilja, ali i intenzitet nasilja. Prema načinu povređivanja, vršnjačko nasilje se najčešće deli na: *fizičko*, *verbalno* i *socijalno nasilje*. Savremene podele uključuju i *digitalno (tehnološko)* i *seksualno nasilje* (Popadić, Plut i Pavlović, 2014; Wang, Iannotti, & Nansel, 2009), kao odvojene kategorije nasilja. *Fizičko nasilje* je nasilje koje izaziva fizičku bol ili povredu, a odnosi se i na ograničavanje kretanja, kao i na krađu ili otimanje predmeta. *Verbalno nasilje* podrazumeva komunikaciju koja ima za cilj da povredi, omalovaži ili uvredi drugu osobu (npr. zlonamerna dobacivanja i sl.). Namerne aktivnosti u cilju negativne diskriminacije osobe iz društvene grupe kojoj pripada, npr. odeljenja u školi, predstavlja *socijalno nasilje*. *Digitalno (tehnološko) nasilje* je specifično po tome što se vrši pomoću tehnoloških sredstava i danas je jedan od dominantnih oblika školskog nasilja. *Seksualno nasilje* se odnosi na bilo koji fizički ili verbalni postupak kojim se ugrožava seksualni identitet žrtve. Ove podele mogu poslužiti u razumevanju raznovrsnosti ispoljavanja nasilja u školi. S obzirom na to da je vršnjačko nasilje višedimenzionalna pojava, u realnosti se često ne može podvući jasna granica između njih (Kodžopeljić i sar., 2010). Naime, pojedine forme nasilništva se često javljaju zajedno, te se ne može jasno determinisati u koji od navedenih klastera nasilništva spadaju pojedini postupci. Tako, na primer, grubo vređanje žrtve pred vršnjacima može delom imati karakteristike socijalnog, a delom verbalnog nasilja (Sesar, 2011; Vejmelka, 2013).

Uloge u vršnjačkom nasilju podrazumevaju ulogu žrtve – osobe izložene vršnjačkom nasilju, i ulogu nasilnika – osobe koja vrši nasilje. Da bi se osobe svrstale u jednu od ovih kategorija, neophodno je da se ispuni kriterijum ponovljene izloženosti nasilju, odnosno da se nasilje prema drugim učenicima ispolji više puta, kao i da je agresija ispoljena namerno u situaciji nesrazmernog odnosa moći (Olweus, 2013). Navedene uloge nasilnika i žrtve ne predstavljaju suprotne polove

kontinuumu. Istraživanja su pokazala da postoji pozitivna korelacija u stepenu ispoljavanja i izloženosti nasilju, odnosno da su osobe koje su sklonije ispoljavanju nasilnog ponašanja često i same izložene nekom obliku vršnjačkog nasilja (Popadić, 2009; Schwartz, Dodge, Pettit, & Bates, 1997; Solberg, Olweus & Endersen, 2007). U interakciji između žrtve i nasilnika uloge se mogu menjati, odnosno učenici u međusobnoj nasilnoj interakciji mogu prelaziti iz uloge nasilnika u ulogu žrtve u zavisnosti od situacije (Popadić i sar., 2014).

Istraživanja u našoj populaciji (Čolović, Kodžopeljić i Nikolašević, 2014; Popadić i sar., 2014) ukazuju na zaključak da dečaci češće od devojčica ispoljavaju i trpe vršnjačko nasilje. Rezultati ukazuju i na zaključak da su dečaci skloniji i suptilnijim, prikrivenim oblicima vršnjačkog nasilja (Maksimović, Raković, Jovanović i Čolović, 2008), iako se u skladu sa rezultatima istraživanja u drugim zemljama psihološko nasilje uglavnom pripisuje devojčicama. Naime, u velikom broju studija potvrđeni su rezultati koji ukazuju da su dečaci skloniji direktnim, fizičkim oblicima agresije, dok su devojčice sklonije verbalnim i socijalnim, odnosno, indirektnim oblicima ispoljavanja vršnjačkog nasilja (Wimmer, 2009; Caravita, Di Blasio, & Salmivalli, 2009; Sullivan, Cleary, & Sullivan, 2003; Salmivalli & Nieminen, 2002). Polne razlike prisutne su i u izloženosti različitim vrstama nasilja, pa su rezultati pokazali da su dečaci češće izloženi fizičkom nasilju, dok su devojčice češće žrtve psihološkog nasilja (Björkqvist et al., 1992). Ove razlike uglavnom su pripisivane različitim polnim ulogama i objašnjavane kroz različite stilove odgajanja: dečaka, koji se odgajaju kao „jači pol” i za koji se toleriše otvoreno ispoljavanje agresije; i devojčica, koje su odgajane kao „slabiji pol”, ljubazniji i pristojniji, odnosno, manje agresivan pol (Grossman et al., 1997; Veenstra et al., 2005; Wimmer, 2009). Rezultati pojedinih istraživanja (npr. Čolović i sar., 2014) pokazuju da osnovnoškolci, *skloni nasilnim oblicima ponašanja*, postižu više rezultate na sledećim dimenzijama: Negativna valenca, Agresivnost, Pozitivna valenca i Neuroticizam, a niže na dimenziji Savesnost i Ekstraverzija. Sa druge strane, relacije dimenzija vršnjačkog nasilja sa dimenzijama ličnosti iz Ajzenkovog PEN modela (Eysenck, 1991) ukazuju na najintenzivniju povezanost između fizičkog nasilja sa povišenjem na dimenzijama Psihoticizam i Ekstraverzija (Maksimović i sar., 2008). Ova povezanost ukazuje na zaključak da slaba kontrola impulsa može dovesti do rizičnih oblika ponašanja, koja podrazumeva i fizičko nasilje prema drugima. Ovi rezultati su u skladu sa rezultatima drugih studija (Bulat i Ajduković, 2012; Maksinović i sar., 2008; Vejmeka, 2012) koji ukazuju na to da su za nasilnike karakteristični impulsivnost, hiperaktivnost i drugi vidovi problema kontrole ponašanja. Takođe, ispoljeni Psihoticizam, posebno kod dečaka, se

pokazao kao značajan u predikciji psihološkog nasilja nad vršnjacima (Maksimović i sar., 2008).

Sa druge strane, deca, koja su *izložena vršnjačkom nasilju* na uzrastu osnovne škole, postižu više skorove na dimenziji Neuroticizam i dimenziji Negativna valenca, dok niže skorove od svojih vršnjaka postižu na dimenzijama Ekstraverzija, Pozitivna valenca i Savesnost (Čolović i sar., 2014; Maksimović i sar., 2008), a viktimizacija se dovodi u vezu i sa niskim samopouzdanjem (Marsh, Parada, Yeung, Healey, 2001; Vejmelka, 2012). Autori smatraju da, pored toga što su deca sa niskim samopouzdanjem češće meta nasilnika, izloženost vršnjačkom nasilju može uticati na dodatno smanjenje samopouzdanja kod zlostavljane dece.

Uprkos tome što je pitanje vršnjačkog nasilja aktuelna tema psiholoških istraživanja, primetno je da je pitanje polnih razlika u nasilnim interakcijama u okviru škole nedovoljno istraženo, jer se većina istraživanja implicitno fokusira na dečake kao najčešće počiniocce i žrtve nasilja (Osler & Vincent, 2003; Besag, 2006; Ringrose & Renold, 2010). Mada su navedena istraživanja ukazala na značajnu povezanost pola (Čolović i sar., 2014; Popadić i sar., 2014; Maksimović i sar., 2008; Wimmer, 2009; Caravita, Di Blasio & Salmivalli, 2009; Sullivan et al., 2003; Salmivalli & Nieminen, 2002) i osobina ličnosti (npr. Vejmelka, 2012; Marsh et al., 2001) sa ispoljavanjem vršnjačkog nasilja i izloženosti vršnjačkom nasilju, razlika u relacijama između osobina ličnosti i vršnjačkog nasilja kod dece različitog pola nije razjašnjena. U literaturi se može pronaći mali broj istraživanja koji se bavi odnosom pola i osobina ličnosti u kontekstu delinkventnog ponašanja, u koje, između ostalog, spada i nasilje, te rezultati ukazuju na to da su nasilju skloniji dečaci sa sniženim skorom na dimenziji Prijatnost i devojčice sa sniženjem na dimenziji Prijatnost i povišenjem na dimenziji Neuroticizam (Heaven, 1996), kao i dečaci sa povišenjem na dimenziji Psihoticizam (Furnham & Thompson, 1991). Ekstenzivnim pregledom literature može se uočiti nedostatak istraživanja koja su se bavila isključivo relacijom osobina ličnosti i dimenzija vršnjačkog nasilja u odnosu na pol. Pretpostavka je da bi nalazi ishodovani našom studijom mogli pomoći u razjašnjavanju donekle kontradiktornih rezultata u vezi sa relacijama vršnjačkog nasilja i osobina ličnosti. Na osnovu ranijih rezultata, može se pretpostaviti da će pol i osobine ličnosti Agresivnost, Neuroticizam, Negativna valenca, Ekstraverzija, Pozitivna valenca, Otvorenost i Savesnost (Čolović i sar., 2014; Maksimović i sar., 2008; Heaven 1996) ostvariti značajne relacije sa merenim dimenzijama vršnjačkog nasilja. Pretpostavlja se da će muški pol biti skloniji i izloženiji vršnjačkom nasilju, kao i da će kod dečaka Agresivnost i Negativna valenca imati značajnu pozitivan doprinos ispoljavanju i trpljenju vršnjačkog nasilja. Kod devojčica se može očekivati sličan obrazac povezanosti osobina ličnosti i vršnjačkog nasilja, sa

dotatnim pozitivnim doprinosom Neuroticizma kod obe manifestacije vršnjačkog nasilja.

METOD

Cilj istraživanja

Cilj sprovedenog istraživanja usmeren je na otkrivanje relacija dimenzija ličnosti sa sklonošću ka vršnjačkom nasilju i izloženošću vršnjačkom nasilju na višem osnovnoškolskom uzrastu, u zavisnosti od pola učenika.

Uzorak i procedura

Uzorak je činilo 322 učenika (39.2% muškog pola) iz Srbije, uzrasta od 11 do 14 godina, koji pohađaju više razrede osnovne škole (V-VIII razred). Najveći broj učenika ima odličan uspeh (56.4%), zatim vrlo dobar uspeh (31.7%), dok mali broj učenika ima dobar (8.1%), dovoljan (2.3%) ili nedovoljan (1.5%) uspeh. Podatke su prikupili prethodno obučeni studenti psihologije te su učesnicima pre sprovođenja istraživanja dali jasna i detaljna uputstva o istraživanju. Roditelji učenika su potpisali saglasnost za učestvovanje u istraživanju, a direktori škola su potpisali saglasnost da se istraživanje sprovede u njihovim školama. Ispitivanje je sprovedeno anonimno, a ispitanici su pre popunjavanja upitnika informisani o značaju, ciljevima i anonimnosti istraživanja.

Instrumenti

Upitnik za procenu nasilnog ponašanja (PRONA: Čolović i sar., 2014). Ovaj upitnik je konstruisan u cilju procene nasilnog ponašanja kod dece višeg osnovnoškolskog i srednjoškolskog uzrasta. Upitnik se sastoji od 20 stavki, trostepenog formata odgovora Likertovog tipa (0 - nikad, 1 - ponekad, 2 - često), putem kojih se operacionalizuju dve supskale ovog upitnika: Izloženost vršnjačkom nasilju ($\alpha = .68$; 8 stavki) i Sklonost ka nasilnom ponašanju ($\alpha = .75$; 12 stavki).

Skraćena verzija Inventara Velikih pet plus dva (VP + dva – verzija za decu: Smederevac, Mitrović i Čolović, 2010). Upitnik sadrži 70 stavki trostepenog formata odgovora Likertovog tipa (1 - ne, 2 - nisam siguran/na, 3 - da). Upitnik Velikih pet plus dva: verzija za decu, je nastao je kao adaptacija upitnika za odrasle, a namenjen je proceni sedam bazičnih osobina ličnosti: Agresivnost ($\alpha=.79$), Savesnost ($\alpha=.74$), Ekstraverzija ($\alpha=.65$), Otvorenost ($\alpha=.55$), Neuroticizam

($\alpha=.74$), Pozitivna Valenca ($\alpha=.73$) i Negativna Valenca ($\alpha=.67$) kod dece osnovnoškolskog i srednjoškolskog uzrasta. Svaka supskala sadrži po 10 stavki.

Plan analize podataka

Početni skup podataka predstavljaju odgovori ispitanika na stave upitnika VP + dva – verzija za decu i na upitnik PRONA. Skorovi na sedam dimenzija upitnika VP + dva – verzija za decu kao i na dve skale upitnika PRONA su operacionalizovani kao sumacioni skorovi. Viši skorovi ukazuju na izraženiju osobinu kod ispitanika.

Polne razlike su ispitane serijom T – testova za nezavisne uzorke. Nezavisnu varijablu predstavlja pol dok zavisne varijable predstavljaju skorovi na sedam dimenzija upitnika VP + dva – verzija za decu. Korelaciona analiza je sprovedena nad skorova oba upitnika kako bi se testiralo odsustvo multikolinearnosti, što je preduslov za sprovođenje višestruke regresione analize. Kako bi se odgovorilo na osnovni istraživački problem sprovedene su četiri višestruke regresione analize. Kriterijumsku varijablu u svakoj analizi predstavlja jedna od dve skale upitnika PRONA, pri čemu su sprovedene po dve analize posebno za dečake i dve analize posebno za devojčice. U svim regresionim analizama prediktorske varijable predstavlja sedam dimenzija upitnika VP + dva – verzija za decu.

REZULTATI

Deskriptivni pokazatelji

Uvidom u Tabelu 1 može se zaključiti da vrednosti zakošenosti i spljoštenosti ne odstupaju od normalne raspodele prema kriterijumima koje predlažu Tabachnick i Fidell (± 1.5 ; Tabachnick & Fidell, 2013). Kako je ovaj preduslov za primenu analiza ispunjen, nastavljeno je sa daljim analizama.

Tabela 1

Deskriptivni statistički parametri upitnika PRONA i VP + dva – verzija za decu

		Min	Maks	AS	SD	Sk	Ku
PRONA	Izloženost vršnjačkom nasilju	8	18	10.24	2.17	1.03	0.71
	Sklonost ka nasilnom ponašanju	12	25	15.22	3.20	1.19	0.78
	Agresivnost	10	30	17.25	4.73	0.42	-0.65
VP + dva – verzija za decu	Ekstraverzija	16	30	26.08	2.96	-0.97	0.77
	Negativna Valenca	10	24	14.05	3.03	0.87	0.53
	Neuroticizam	10	28	15.90	4.00	0.61	-0.17
	Otvorenost	20	30	26.96	2.45	-0.96	0.32
	Pozitivna Valenca	11	30	21.31	3.38	0.09	-0.15
	Savesnost	11	30	23.68	4.03	-0.50	-0.18

Legenda. Min-najniža vrednost; Max-najviša vrednost; AS-aritmetička sredina; SD-standardna devijacija; Sk-zakošenost; Ku-spljoštenost.

Korelacije između ispitivanih varijabli i polne razlike

Relacije između dimenzija upitnika PRONA i VP + dva – verzija za decu ispitane su Pirsonovim koeficijentom korelacije (Tabela 2).

Tabela 2

Relacije dimenzija upitnika PRONA i VP + dva - verzija za decu

	1	2	3	4	5	6	7	8
(1) IVN								
(2) SNP	.39**							
(3) Agresivnost	.10	.44**						
(4) Ekstraverzija	-.29**	-.06	-.18**					
(5) Negativna valenca	.23**	.55**	.60**	-.21**				
(6) Neuroticizam	.35**	.13*	.26**	-.37**	.28**			
(7) Otvorenost	-.06	-.12*	-.17**	.26**	-.18**	-.17**		
(8) Pozitivna valenca	-.16**	.19**	.15**	.47**	.12*	-.20**	.16**	
(9) Savesnost	-.13*	-.34**	-.43**	.26**	-.58**	-.27**	.34**	.13*

Legenda. IVN – Izloženost vršnjačkom nasilju (upitnik PRONA) ; SNP – sklonost vršnjačkom nasilju (upitnik PRONA) ; *p<.05; **p<.01.

Dve dimenzije upitnika PRONA ostvaruju umerenu i pozitivnu povezanost. Povezanost sedam dimenzija upitnika VP + dva – verzija za decu se kreće u rasponu koeficijenata od .12 (Pozitivna valenca i Neuroticizam) do .60 (Agresivnost

i Ekstraverzija), odnosno od niskih do umereno visokih. Izloženost vršnjačkom nasilju ostvaruje umerenu, pozitivnu korelaciju sa Neuroticizmom i umerenu negativnu korelaciju sa Ekstraverzijom. Niske negativne korelacije ova dimenzija ostvaruje sa dimenzijama Pozitivna Valenca i Savesnost, dok sa dimenzijom Negativna Valenca ostvaruje takođe nisku, ali pozitivnu korelaciju. Sklonost ka nasilnom ponašanju ostvaruje umerene i pozitivne korelacije sa dimenzijama Agresivnost i Negativna valenca, dok niže pozitivne korelacije ostvaruje sa Neuroticizmom i Pozitivnom Valencom. Sa Otvorenošću ova dimenzija ostvaruje nisku negativnu relaciju, dok nisku i umerenu relaciju ostvaruje sa dimenzijom Savesnost.

Polne razlike su prikazane u Tabeli 3. Razlike se detektuju na obe dimenzije upitnika PRONA i to u smeru da su dečaci više skloni i izloženi nasilnom ponašanju od devojčica. Kada se govori o osobinama ličnosti, može se zaključiti da polne razlike postoje u korist devojčica na dimenzijama Otvorenost i Savesnost.

Tabela 3
Polne razlike na dimenzijama upitnika PRONA i VP + dva - verzija za decu

	pol	AS	SD	F	p																																																																					
Izloženost vršnjačkom nasilju	M	10.51	2.41	5.36	.02																																																																					
	Ž	9.94	1.94			Sklonost ka nasilnom ponašanju	M	16.17	3.45	24.74	.00	Ž	14.47	2.65	Agresivnost	M	26.77	4.73	1.23	.27	Ž	27.37	4.77	Ekstraverzija	M	29.77	3.03	1.04	.31	Ž	30.12	3.03	Negativna Valenca	M	16.33	3.04	2.28	.13	Ž	15.80	3.12	Neuroticizam	M	15.49	3.72	1.63	.20	Ž	16.01	4.07	Otvorenost	M	26.57	2.75	3.59	.05	Ž	27.12	2.37	Pozitivna Valenca	M	21.03	3.24	1.27	.26	Ž	21.46	3.45	Savesnost	M	30.68	4.36	10.76	.00
Sklonost ka nasilnom ponašanju	M	16.17	3.45	24.74	.00																																																																					
	Ž	14.47	2.65			Agresivnost	M	26.77	4.73	1.23	.27	Ž	27.37	4.77	Ekstraverzija	M	29.77	3.03	1.04	.31	Ž	30.12	3.03	Negativna Valenca	M	16.33	3.04	2.28	.13	Ž	15.80	3.12	Neuroticizam	M	15.49	3.72	1.63	.20	Ž	16.01	4.07	Otvorenost	M	26.57	2.75	3.59	.05	Ž	27.12	2.37	Pozitivna Valenca	M	21.03	3.24	1.27	.26	Ž	21.46	3.45	Savesnost	M	30.68	4.36	10.76	.00	Ž	32.18	3.74						
Agresivnost	M	26.77	4.73	1.23	.27																																																																					
	Ž	27.37	4.77			Ekstraverzija	M	29.77	3.03	1.04	.31	Ž	30.12	3.03	Negativna Valenca	M	16.33	3.04	2.28	.13	Ž	15.80	3.12	Neuroticizam	M	15.49	3.72	1.63	.20	Ž	16.01	4.07	Otvorenost	M	26.57	2.75	3.59	.05	Ž	27.12	2.37	Pozitivna Valenca	M	21.03	3.24	1.27	.26	Ž	21.46	3.45	Savesnost	M	30.68	4.36	10.76	.00	Ž	32.18	3.74															
Ekstraverzija	M	29.77	3.03	1.04	.31																																																																					
	Ž	30.12	3.03			Negativna Valenca	M	16.33	3.04	2.28	.13	Ž	15.80	3.12	Neuroticizam	M	15.49	3.72	1.63	.20	Ž	16.01	4.07	Otvorenost	M	26.57	2.75	3.59	.05	Ž	27.12	2.37	Pozitivna Valenca	M	21.03	3.24	1.27	.26	Ž	21.46	3.45	Savesnost	M	30.68	4.36	10.76	.00	Ž	32.18	3.74																								
Negativna Valenca	M	16.33	3.04	2.28	.13																																																																					
	Ž	15.80	3.12			Neuroticizam	M	15.49	3.72	1.63	.20	Ž	16.01	4.07	Otvorenost	M	26.57	2.75	3.59	.05	Ž	27.12	2.37	Pozitivna Valenca	M	21.03	3.24	1.27	.26	Ž	21.46	3.45	Savesnost	M	30.68	4.36	10.76	.00	Ž	32.18	3.74																																	
Neuroticizam	M	15.49	3.72	1.63	.20																																																																					
	Ž	16.01	4.07			Otvorenost	M	26.57	2.75	3.59	.05	Ž	27.12	2.37	Pozitivna Valenca	M	21.03	3.24	1.27	.26	Ž	21.46	3.45	Savesnost	M	30.68	4.36	10.76	.00	Ž	32.18	3.74																																										
Otvorenost	M	26.57	2.75	3.59	.05																																																																					
	Ž	27.12	2.37			Pozitivna Valenca	M	21.03	3.24	1.27	.26	Ž	21.46	3.45	Savesnost	M	30.68	4.36	10.76	.00	Ž	32.18	3.74																																																			
Pozitivna Valenca	M	21.03	3.24	1.27	.26																																																																					
	Ž	21.46	3.45			Savesnost	M	30.68	4.36	10.76	.00	Ž	32.18	3.74																																																												
Savesnost	M	30.68	4.36	10.76	.00																																																																					
	Ž	32.18	3.74																																																																							

Napomena. Međugrupni broj stepeni slobode $df = 1$; unutargrupni broj stepeni slobode $df = 320$.

Polne razlike u relacijama između osobina ličnosti i nasilnog ponašanja

Doprinosi osobina ličnosti izloženosti vršnjačkom nasilju i sklonosti nasilnom ponašanju ispitani su uz pomoć višestrukih regresionih analiza. Analize su sprovedene posebno na poduzorku dečaka i posebno na poduzorku devojčica (Tabela 4).

Tabela 4
Doprinos osobina ličnosti aspektima nasilnog ponašanja: polne razlike

	DEČACI				DEVOJČICE			
	Izloženost nasilju $R^2=.27$; $F=6.11^{**}$		Sklonost ka nasilju $R^2=.30$; $F=7.18^{**}$		Izloženost nasilju $R^2=.14$; $F=4.32^{**}$		Sklonost ka nasilju $(R^2=.39$; $F=16.99^{**})$	
	β	t	β	t	B	t	β	t
Agresivnost	-.03	-0.68	.22	2.49 ^{**}	-.01	-0.01	.20	2.41 ^{**}
Ekstraverzija	-.17	-1.84	.11	1.25	-.14	-1.63	-.07	-1.03
Negativna valenca	.39	3.41 ^{**}	.46	4.12 ^{**}	.05	0.15	.33	3.84 ^{**}
Neuroticizam	.17	1.90	-.03	-0.31	.31	3.93 ^{**}	-.02	-0.27
Otvorenost	.10	1.11	-.09	-1.06	.08	1.11	.05	0.78
Pozitivna valenca	-.18	-1.98 [*]	.05	0.61	.01	0.15	.21	2.97 ^{**}
Savesnost	.11	0.95	.10	0.89	.13	1.55	-.11	-1.45

Legenda. R^2 - koeficijent multiple determinacije; F - vrednost F testa; t – vrednost t testa; β – beta ponder; ^{*} $p < .05$; ^{**} $p < .01$.

Rezultati regresionih analiza upućuju na zaključak da se setom prediktora može objasniti 27% (poduzorak dečaka) i 14% (poduzorak devojčica) varijanse Izloženosti nasilnom ponašanju kao i 30% (poduzorak dečaka) i 39% (poduzorak devojčica) varijanse Sklonosti ka nasilju, pri čemu su sva četiri regresiona modela statistički značajna. U slučaju Izloženosti vršnjačkom nasilju kod dečaka detektuje se pozitivan doprinos Negativne valence i negativan doprinos Pozitivne valence, dok se Sklonost ka nasilnom ponašanju kod dečaka može predvideti na osnovu Agresivnosti i Negativne Valence, pri čemu je smer relacija pozitivan. Na poduzorku devojčica, Izloženosti nasilnom ponašanju doprinosi samo Neuroticizam u pozitivnom smeru, dok je Sklonost ka nasilnom ponašanju determinisana osobinama Agresivnost, Negativna valenca i Pozitivna valenca, u pozitivnom smeru.

DISKUSIJA

Osnovni cilj ovog istraživanja bio je ispitivanje polnih razlika u intenzitetu i relacijama između vršnjačkog nasilja i osobina ličnosti na višem osnovnoškolskom uzrastu. Ispitivanje doprinosa osobina ličnosti vršnjačkom nasilju, posebno kod dečaka i devojčica, daje precizniji uvid u relacije osobina ličnosti i izloženosti vršnjačkom nasilju, odnosno sklonosti ka vršnjačkom nasilju. Osnovni nalaz ove studije jeste to da su dečaci skloniji ka nasilnom ponašanju, ali su mu ujedno i izloženiji. Ovakvi rezultati su u skladu sa nizom prethodnih istraživanja (Čolović i sar., 2014; Popadić i sar., 2014; Maksimović i sar., 2008; Olweus, 2010; Coie & Dodge, 1998). Obrazac dobijenih razlika se nadovezuje na rezultate prethodnih istraživanja koji sugerišu da je nasilje kod dece pretežno istopolno, pri čemu su dečaci više skloni nasilju od devojčica. Usled tendencije ka vršenju nasilja ka istom polu, dečaci posledično i trpe više nasilja u odnosu na devojčice (Olweus, 2010).

Sklonost ka nasilnom ponašanju kod dečaka

Kod dečaka, sklonost ka nasilnom ponašanju determinisana je pozitivnim doprinosom Agresivnosti i Negativne valence. Pozitivna relacija sa agresivnošću je očekivana usled pretpostavke da agresivnost predstavlja latentnu crtu koja se nalazi u osnovi agresije i nasilnog ponašanja. Deca koja češće doživljavaju bes i imaju tendenciju ka nepopustljivom ponašanju će biti više sklona nasilnom ponašanju, bez obzira kog su pola. Slični nalazi su dobijeni i u prethodnim istraživanjima domaćih autora (Čolović i sar., 2014), a takođe mogu da se dovedu u vezu i sa nalazima o pozitivnoj relaciji Psihoticizma i nasilnog ponašanja (Maksimović i sar., 2008), usled sadržaja skale Psihoticizma koja obuhvata indikatore Agresivnosti.

Osnovu pozitivne relacije Negativne valence i sklonosti ka nasilnom ponašanju mogu predstavljati nasilne forme ponašanja kod kojih se nasilje koristi kao sredstvo za ostvarivanje ciljeva. Manipulativno ponašanje, koje predstavlja težnju da se iskoriste druge osobe kako bi se zadovoljili vlastiti ciljevi, čini osnovni sadržaj dimenzije Negativna valenca (Čolović i sar., 2014), a primena nasilja može biti upravo sredstvo za obezbeđivanje željenog cilja. Deca koja su sklona nasilju i imaju povišenu Negativnu valencu, neće oklevati da primenjuju nasilje kako bi ostvarila svoje ciljeve. Takođe, ukoliko su istovremeno izražene i Agresivnost i Negativna valenca, ovakva konstelacija osobina ličnosti može odavati sliku neustrašivog i nedodirljivog nasilnika, kako u kontekstu self-percepcije nasilnika tako i u kontekstu procene nasilnika od strane žrtve. Ovi rezultati u skladu su sa

nalazima prethodnih istraživanja na domaćem uzorku dece (Čolović i sar., 2014; Kodžopeljić, Mitrović, Smederevac, Dinić, & Čolović, 2014).

Sklonost ka nasilnom ponašanju kod devojčica

Sklonost ka nasilnom ponašanju ima sličan obrazac relacija sa osobinama ličnosti i kod dečaka i kod devojčica. Za razliku od dečaka, kod devojčica je pored pozitivnog doprinosa Agresivnosti i Negativne valence, utvrđen i značajan pozitivni doprinos dimenzije Pozitivna valenca. Narcisoidne tendencije zajedno sa izraženom pozitivnom slikom o sebi, čine osnovni sadržaj ove dimenzije. Kako je jedna od osnovnih karakteristika nasilne interakcije doživljaj nadmoći nasilnika nad žrtvom (Olweus, 1998), ova relacija je takođe očekivana. Ipak, dobijeni rezultati sugerišu da je doživljaj nadmoći nad žrtvom relevantan element nasilja samo kod devojčica. S obzirom da upitnik PRONA ne diferencira različite forme nasilnog ponašanja, nije moguće zaključiti u kojoj formi nasilja se ispoljava ovakav obrazac ponašanja. Smernica za naredna istraživanja je da se kroz upotrebu instrumenata koji diferenciraju različite forme nasilja detaljnije ispita pretpostavka o različitim motivacionim mehanizmima koji stoje u osnovi nasilnog ponašanja dece različitog pola.

Izloženost nasilnom ponašanju kod dečaka

Izloženost nasilnom ponašanju ostvaruje različite relacije sa osobinama ličnosti kod dečaka i devojčica. Na poduzorku dečaka, izloženost nasilnom ponašanju je povezana sa povišenom Negativnom valencom i sniženom Pozitivnom valencom. Dečake sa navedenom konstelacijom osobina ličnosti karakteriše manipulativno ponašanje koje je praćeno doživljajem vlastite inferiornosti i potrebom da se povlađuje drugima. Navedene osobine mogu dovesti da pokušaja da se manipuliše drugima iz submisivne pozicije ili pozicije nemoći. Ukoliko druga deca prepoznaju motivaciju koja stoji u osnovi ove forme ponašanja, rezultat ne mora biti ostvarivanje cilja (manipulativno ponašanje) već trpljenje neke od formi nasilja od strane druge dece.

Izloženost nasilnom ponašanju kod devojčica

Kod devojčica je u slučaju izloženosti nasilnom ponašanju dobijena značajna i pozitivna relacija samo sa dimenzijom Neuroticizam, što potvrđuje pretpostavke ranijih istraživanja o važnosti ove dimenzije za razumevanje izloženosti nasilnom ponašanju (Čolović i sar., 2014). Kako sadržaj ove dimenzije

obuhvata primarno indikatore negativnog afekta i depresivnosti (Čolović i sar., 2014), odnosno emocija koje mogu biti posledice nasilja, povišen skor na ovoj dimenziji je očekivan, pogotovo ukoliko se nasilje ponavlja ili traje duži vremenski period. Ovakav obrazac ponašanja može takođe ukazivati na maladaptivne strategije suočavanja sa nasilnim ponašanjem. S druge strane, moguće je da su devojčice sa povišenim negativnim afektivitetom češće žrtve nasilja usled snažnih negativnih emocionalnih odgovora na trpljenje nasilja.

Smernice za dalji rad i praktične implikacije

Osnovno ograničenje istraživanja predstavlja nisku ili tek prihvatljivu pouzdanost skala korišćenih mernih instrumenata. Takođe, za bolje i sveobuhvatnije razumevanje problema vršnjačkog nasilja kod učenika, neophodno je primeniti instrument koji diferencira različite forme ispoljenog nasilja. Pored toga, kako se fenomen pokazao varijabilan tokom vremena (Kodžopeljić, Smederevac i Čolović, 2010), nacrt istraživanja u budućem radu bi trebalo da bude longitudinalni. Ukoliko se dobijeni rezultati ponove i u istraživanju sa pouzdanijim mernim instrumentom, odnosno ukoliko se pokažu stabilnim tokom vremena, praktične implikacije istraživanja bi mogle imati direktnu primenu u prevenciji školskog nasilja. Uvidom u rezultate koji se odnose na sklonost ka nasilnom ponašanju, zaključuje se da se program prevencije može sprovoditi zajedno kod učenika oba pola, a njegov primarni fokus treba da bude na prevladavanju besa, razvijanju fleksibilnog načina razmišljanja kao i na razvoju kapaciteta učenika za adekvatnu evaluaciju sopstvenih karakteristika. Programi prevencije usmereni na prevenciju izloženosti vršnjačkom nasilju trebalo bi da se usmere na različite strategije kontrole ponašanja, samoevaluaciju i suočavanja sa negativnim emocijama, u zavisnosti od uloge u vršnjačkom nasilju i pola učenika. Primarni fokus u preventivnom radu sa dečacima bi trebalo da bude na osnaživanju kapaciteta za adekvatnu evaluaciju sopstvenih personoloških karakteristika, dok u radu sa devojčicama bi primarni fokus trebalo da bude na programima za razvoj kapaciteta za adaptivno suočavanje sa negativnim emocijama i nasilnom interakcijom iz perspektive žrtve.

Milana Jovanov, Milan Oljača, Ilija Milovanović

GENDER DIFFERENCES OF PRIMARY SCHOOL SENIOR STUDENTS IN
RELATION TO PEER VIOLENCE AND PERSONALITY TRAITS

Summary

Peer violence (PV) is a global problem and Serbia, as a country in which almost every second child was exposed to PV, is no exception. The aim of the study, conducted on a sample of 322 students (m = 39.2%; f = 60.8%; aged 11 to 14) from Serbia, was to determine the differences in the relationships between personality traits and violent behavior among boys and girls. The tendency towards PV and exposure to PV was measured using the PRONA questionnaire, while personality traits were measured by the Big Five+Two - the questionnaire for children. The results indicate that boys are significantly more included in the PV, both as bullies and as victims. Also, there is a significant difference in the pattern of relations with the personality traits and PV regarding gender. Aggression and Negative Valence contribute positively to the prevalence of violent behavior, both among boys and girls; however, in the case of girls, Positive Valence additionally contributes to this dimension. Exposure to violence is positively related to Neuroticism among girls, while in the case of boys, there is a positive contribution by Negative Valence, and a negative contribution by Positive Valence. The findings of the research have practical significance for the organisation and implementation of the PV prevention and intervention programs. If the findings are replicated, the focus during preventive work with boys should be on strengthening the capacity to adequately evaluate one's own personality traits. In the work with girls, on the other hand, the primary focus should be on developing the ability to adaptively respond to negative emotions and violent interaction from the perspective of the victim.

Key words: peer violence, gender differences, personality traits, elementary school

LITERATURA

- Besag, V. E. (2006). Bullying among girls: friends or foes? *School psychology international*, 27(5), 535-551. DOI: 10.1177/0143034306073401
- Björkqvist, K., Lagerspetz, K. M., & Kaukiainen, A. (1992). Do girls manipulate and boys fight? Developmental trends in regard to direct and indirect aggression. *Aggressive behavior*, 18(2), 117-127. URL: http://www.vasa.abo.fi/svf/up/articles/do_girls_manipulate.PDF
- Bulat, L. R., & Ajduković, M. (2012). Obiteljske i psihosocijalne odrednice vršnjačkoga nasilja među mladima. *Psihologijske teme*, 21(1), 187-194. URL: https://www.researchgate.net/profile/Linda_Bulat/publication/287514390_Family_and_psychosocial_determinants_of_youth_peer_violence/links/56f3c1ab08ae81582bed1878/Family-and-psychosocial-determinants-of-youth-peer-violence.pdf

- Caravita, S. C., Di Blasio, P., & Salmivalli, C. (2010). Early adolescents' participation in bullying: Is ToM involved?. *The Journal of Early Adolescence*, 30(1), 138-170. DOI: 10.1177/0272431609342983
- Coie, J. D. & Dodge, K.A. (1998). Aggression and antisocial behavior. In N. Eisenberg (Ed.), *Handbook of child psychology* (Vol. 3, pp. 779–862). New York: Wiley.
- Čolović, P., Kodžopeljić, J. i Nikolašević, Ž. (2014). Uпитnik PRONA: Procena vršnjačkog nasilja kod učenika osnovnih i srednjih škola. *Primenjena psihologija*, 7(3-1), 277-296. URL: <http://psihologija.ff.uns.ac.rs/primenjena/clanci/20142a277.pdf>
- Eysenck, H. J. (1991). Dimensions of personality: 16, 5, or 3? Criteria for a taxonomic paradigm. *Personality and Individual Differences*, 12, 773-790. URL:http://intern.sfu.ac.at/english_program/Fichtinger/Eysenck%20H.J.1991_Dimensions%20of%20personality.pdf
- Furnham, A. & Thompson, J. (1991). Personality and self-reported delinquency. *Personality and Individual Differences*, 12(6), 585-593. DOI: 10.1016/0191-8869(91)90255-A
- Grossman D. C., Neckerma H. J., Koepsell T. D., Liu P.-Y., Asher K. N., Beland K., & Rivary F. P. (1997) Effectiveness of a Violence Prevention Curriculum among children in elementary school. *The Journal of the American Medical Association*, 20, 1605–1611. DOI: doi:10.1001/jama.1997.03540440039030
- Heaven, P. C. (1996). Personality and self-reported delinquency: Analysis of the “Big Five” personality dimensions. *Personality and individual differences*, 20(1), 47-54. DOI: 10.1016/0191-8869(95)00136-T
- Kodžopeljić, J., Smederevac, S. i Čolović, P. (2010). Razlike u učestalosti i oblicima nasilnog ponašanja između učenika osnovnih i srednjih škola. *Primenjena psihologija*, 3(4), 289-305. URL: <http://psihologija.ff.uns.ac.rs/primenjena/clanci/20104289.pdf>
- Kodžopeljić, J., Smederevac, S., Mitrović, D., Dinić, B., & Čolović, P. (2014). School bullying in adolescence and personality traits: a person-centered approach. *Journal of Interpersonal Violence*, 29, 736–757. DOI: 10.1177/0886260513505216
- Maksimović, J., Raković, D., Jovanović, I. i Čolović, P. (2008). Povezanost vršnjačkog nasilja, osobina ličnosti i vaspitnih stavova. *Primenjena psihologija*, 1(3-4), 125-144. URL: <http://psihologija.ff.uns.ac.rs/primenjena/clanci/20083-4125.pdf>

- Marsh, H. W., Parada, R. H., Yeung, A. S., & Healey, J. (2001). Aggressive school troublemakers and victims: A longitudinal model examining the pivotal role of self concept. *Journal of educational psychology*, 93(2), 411-419. DOI: 10.1037//0022-0663.93.2.411
- Olweus, D. (2010). Understanding and researching bullying: Some critical issues. In S. R. Jimerson, S. M. Swearer, & D. L. Espelage (Eds.), *Handbook of bullying in school: An international perspective* (pp. 9–33). New York and London: Routledge.
- Olweus, D. (2013). School bullying: Development and some important challenges. *Annual review of clinical psychology*, 9, 751-780. DOI: 10.1146/annurev-clinpsy-050212-185516
- Osler, A. & Vincent, K. (2003). *Girls and exclusion: rethinking the agenda*. New York and London: RoutledgeFalmer.
- URL:[https://books.google.rs/books?hl=sr&lr=&id=7LAcXCMHBoIC&oi=fnd&pg=PR15&dq=Osler,+A.+%26+Vincent,+K.+\(2003\).+Girls+and+exclusion:+rethinking+the+agenda.+New+York+and+London:+RoutledgeFalmer.&ots=WC_DFm7sIP&sig=9Z2pGRX2net0oLZTYaD2NXUdfNg&redir_esc=y#v=onepage&q&f=false](https://books.google.rs/books?hl=sr&lr=&id=7LAcXCMHBoIC&oi=fnd&pg=PR15&dq=Osler,+A.+%26+Vincent,+K.+(2003).+Girls+and+exclusion:+rethinking+the+agenda.+New+York+and+London:+RoutledgeFalmer.&ots=WC_DFm7sIP&sig=9Z2pGRX2net0oLZTYaD2NXUdfNg&redir_esc=y#v=onepage&q&f=false)
- Popadić, D. (2009). *Nasilje u školama*. Beograd: Institut za psihologiju i UNICEF.
- Popadić, D i Plut, D. (2007). Nasilje u osnovnim školama u Srbiji – oblici i učestalost. *Psihologija*, 40(2), 309-328.
- URL:https://www.researchgate.net/profile/Dragan_Popadic/publication/247873684_Violence_in_primary_schools_in_Serbia_Forms_and_prevalence/links/56540f2908ae4988a7afc8a6.pdf
- Popadić, D., Plut, D. i Pavlović, Z. (2014). *Nasilje u školama Srbije: Analiza stanja od 2006. do 2013. godine*. Beograd: Institut za psihologiju.
- Ringrose, J. & Renold, E. (2010). Normative cruelties and gender deviants: The performative effects of bully discourses for girls and boys in school. *British Educational Research Journal*, 36(4), 573-596. DOI: 10.1080/01411920903018117
- Salmivalli, C. & Nieminen, E. (2002). Proactive and reactive aggression among school bullies, victims, and bully–victims. *Aggressive behavior*, 28(1), 30-44. DOI 10.1002/ab.90004
- Schwartz D, Dodge, K. A, Pettit, G. S., & Bates, J. E. (1997). The early socialization of aggressive victims of bullying. *Child Development*, 68, 665–675. DOI: 10.1111/j.1467-8624.1997.tb04228.x
- Sesar, K. (2011). Obilježja vršnjačkog nasilja. *Ljetopis socijalnog rada*, 18(3), 497-526. URL: <http://hrcak.srce.hr/75421>

- Solberg, M. E., Olweus, D., & Endresen, I. M. (2007). Bullies and victims at school: Are they the same pupils? *British Journal of Educational Psychology*, 77, 441–464. DOI: 10.1348/000709906X105689
- Sullivan, K., Cleary, M., & Sullivan, G. (2003). *Bullying in secondary schools: What it looks like and how to manage it*. London: Paul Chapman Publishing. URL: [https://books.google.rs/books?hl=sr&lr=&id=oxMk_yk2avIC&oi=fnd&pg=PP1&dq=Sullivan,+K.,+Cleary,+M.,+%26+Sullivan,+G.+\(2003\).+Bullying+in+secondary+schools:+What+it+looks+like+and+how+to+manage+it.+London:+Paul+Chapman+Publishing.&ots=FJJgkYWA52&sig=IVm0x02XNdcMD1ds4PQSulhXmII&redir_esc=y#v=onepage&q&f=false](https://books.google.rs/books?hl=sr&lr=&id=oxMk_yk2avIC&oi=fnd&pg=PP1&dq=Sullivan,+K.,+Cleary,+M.,+%26+Sullivan,+G.+(2003).+Bullying+in+secondary+schools:+What+it+looks+like+and+how+to+manage+it.+London:+Paul+Chapman+Publishing.&ots=FJJgkYWA52&sig=IVm0x02XNdcMD1ds4PQSulhXmII&redir_esc=y#v=onepage&q&f=false)
- Tabachnick, B. G. & Fidell, L. S. (2013). *Using Multivariate Statistics*, 6th ed. Boston: Pearson.
- UNICEF (2016). *As children grow up, they become more vulnerable to other forms of aggression, including violence inflicted by their peers*. URL: <https://data.unicef.org/topic/child-protection/violence/peer-violence/#>.
- Veenstra, R., Lindenberg, S., Oldehinkel, A. J., De Winter, A. F., Verhulst, F. C., & Ormel, J. (2005). Bullying and victimization in elementary schools: a comparison of bullies, victims, bully/victims, and uninvolved preadolescents. *Developmental psychology*, 41(4), 672-682. DOI: 10.1037/0012-1649.41.4.672
- Vejmelka, L. (2013). Neke determinante vršnjačkog nasilja u adolescenciji. *Ljetopis socijalnog rada*, 19(2), 215-240. URL: <http://hrcak.srce.hr/95516>
- Wang, J., Iannotti, R. J., & Nansel, T. R. (2009). School bullying among adolescents in the United States: Physical, verbal, relational, and cyber. *Journal of Adolescent health*, 45(4), 368-375. DOI: 10.1016/j.jadohealth.2009.03.021
- Wimmer, S. (2009). Views on gender differences in bullying in relation to language and gender role socialisation. *Griffith Working Papers in Pragmatics and Intercultural Communication*, 2, 18-26. URL: https://www.griffith.edu.au/_data/assets/pdf_file/0011/145289/2.-Wimmer---Gender-differences-in-bullying.pdf